Högbo kyrka 1777

HÖGBO KYRKA

Högbo hörde från äldsta tider till Ovansjö. Troligen hade Ovansjöböndema sina fäbodar här, och när det blev trångt därhemma på bondgården, flyttade några giftasvuxna ut, vinterbonade fäbodstugan, gifte sig och slog sig ner här och så hade en ny by vuxit fram.
Bebyggelse har funnits här sen tidig medeltid, och på 1500-talet fanns här omkring 500 personer. En stenyxa funnen i Jutasbacken några hundra meter väster om kyrkan vittnar om att människor besökt våra bygder för över 4000 år sedan.

Ovansjö kyrka var vår församlingskyrka ända fram till 1869. Vid gudstjänstbesök, dop, vigslar och begravningar måste man alltid färdas nästan två mil ofta på dåliga skogsvägar.
På 1600-talet tröttnade man på dessa långa och dryga färder, och 1622 kunde kyrkoherde Jöns och två högbobönder meddela ärkebiskopen Kenicius, att bönderna här på egen bekostnad uppfört ett kapell i Västanbyn, strax intill där Västanbygården nu ligger. De fick då löfte om att gudstjänst skulle hållas där, av präster från Ovansjö, var tredje vecka samt några högtidsdagar.

I mitten av 1700-talet var kapellet så nedslitet, att det måste bli fråga om en genomgripande restaurering eller en nybyggnad, eftersom huvuddelen av befolkningen bodde i Högbo. Högbo Bruk hade då sin storhetstid. Ett förslag kom att kapellet skulle flyttas upp till Överbyn. Avgörande för flyttningen var att inspektor Baumgren på bruket, testamenterade 6000 daler kopparmynt om, kapellet byggdes i Högbo.

1777 stod den nya kyrkan färdig. Den blev mycket större än den gamla och fick de mått den ännu har. Kyrkan saknade torn, varför även klockstapeln från Västanbyn flyttades upp. Tack vare överstinnan Hiertas ingripande bestämde domkapitlet, att präst skulle anställas och gudstjänst hållas varje söndag. Den förste prästen hette Nordelius. Han fick 1779 flytta in i den nybyggda prästgården som ännu finns kvar, men är i privat ägo.

1824 fick kyrkan sitt första torn, som hade formen av en lanternin. Symboliken skulle vara en fyrbåk, som visade rätta vägen. Vid ombyggnaden 1914 fick tornet sin nuvarande form och kröntes med ett förgyllt klot och en förgylld tupp, vaksamhetens symbol.

Kyrkans placering bryter mot gängse normer. Kyrkor skall ligga i öst- och västlig riktning, utan insyn till övrig bebyggelse och med koret åt öster mot det heliga landet. Högbo kyrka ligger i nord och sydlig riktning, troligen för att vägen upp mot Norrland ej skulle stängas av, då Enköpingsåsen är så smal här.

Första ombyggnaden av kyrkan ägde rum 1855. Då köptes även den första orgeln in för 800 riksdaler. För att få lämplig plats för den byggdes en läktare, varför taket måste höjas och fick sin välvning. Tidigare hade taket inne i kyrkan varit plant. Predikstolen, som tidigare haft sin plats på

västra väggen, placerades nu över altaret. Först vid ombyggnaden 1915, sedan man tagit bort två gamla kaminer, flyttades den tillbaka.

Högbo kyrka efter ombyggnaden 1915.

Dagens orgel är från 1970 och byggd av Magnussons orgelbyggeri. Den har 15 stämmor, 2 manualer och pedal.

Det är egendomligt att tänka sig, att i över ett hundra år saknade detta kyrkorum helt uppvärmnings- anordningar. I sakristan, där konfirmanderna undervisades och stämmor hölls, fanns den öppna spis, som vi alltjämt kan se där. Först 1878 fick kyrkan två värmeugnar eller kaminer skänkta av dåvarande kyrkoherden Noraeus. 1915 hade de sotande kammarna tjänat ut och ersattes med varmluftsanläggning. Vid restaureringen 1949 fick kyrkan elektrisk uppvärmning.

1778 beslöts en bänkindelning i kyrkan, så att varje gård fick sin särskilda numrerade bänkplats. Bänkarna i koret var reserverade för herrskapet på Högbo Bruk. På de första bänkarna hade kapten Nordenadler och ett par löjtnantsfamiljer sina platser, sedan kom bönder och mästersmeder och på bänkarna 8-12 soldater och dagakarlar. Pigor och drängar fick slå sig ned längst bak.

Timglas från 1778

1949 genomfördes en genomgripande restaureringen av kyrkan. Tornets nedre del breddades och gav rum för brudkammare, materialrum och toalett. Kyrkan fick nya bänkar ritade av S. Dalén, som även ritade dopfunten. I cirka 100 år hade då kyrkan haft öppna bänkar. Nu återgick man till det gamla mönstret med slutna bänkar och dörrar.

2009 var det dags för ytterligare en renovering av kyrkan och ett välbehövligt energiformbyte, direktverkande el byttes till vattenbuern värme, man isolerade fönster och vind och jordade elen bland annat.

Modellen av kyrkan har Elof Larsson tillverkat av en fura jämngammal med kyrkan, alltså från 1777. På bordet finns historiska uppgifter, och vi kan bl.a. läsa namnen på de präster, som tjänstgjort i Högbo.
De två stora ljuskronorna av trä är från 1785. Kristallkronan närmast koret har suttit i Barocksalen på Högbo gamla herrgård, och kristallkronan över dopfunten är en gåva till kyrkans 200-års jubileum 1977.

Redan året efter invigningen av kyrkan dvs. 1778 skänkte landshövding Gyldenstolpe timglaset på predikstolen. En nästan nödvändig tidmätare, då man inte hade några egna klockor och predikningarna varade upp mot timmen.

Tidigare hängde 12 stora kungaporträtt av Vasakonungar på söderväggen. Porträtten är målade av konstnären Lorentz Pasch den äldre, och är en gåva från kapten Nordenadler. Samtliga porträtt är deponerade till Gamla herrgården Högbo bruk.

På långsidorna sitter 15 porträtt av ärkebiskopar från åren 1609-1775, målade av Magnus Hallman. Namn- och personalier finns på tavlornas baksidor. Även dessa tavlor har kommit från Högbo bruk. Lampetterna är skänkta av byarnas syföreningar.

Vid 1949 års restaurering var det konstnären och professorn Olle Hjortzberg, som färgsatte kyrkan och målade predikstolen och altartavlan. Predikstolen har 8 bildfält. Trappfälten visar Ansgar, Nordens apostel, Birgitta, Sveriges enda helgon, och Olaus Petri, Sveriges reformator. Dessa tre är de främsta i vår kyrkohistoria, på väg upp för att förkunna ordet, förmedlat till dem av de fyra evangelisterna, som finns till höger och vänster om Jesus som Ordet, från vilket evangeliet utgår.

Hjortzberg har även målat altartavlan med Golgatascenen. En ”evangelieförkunnelse i färg”, som ärkebiskopen uttryckte sig vid invigningen. Tavlan kan verka dominerande i den lilla kyrkan, men den skildrar även det väsentligaste i kristen tro, det mest unika som skett på vår jord.

1838 skänkte Högbo bruk mark till kyrkogården norr om kyrkan. Förslaget om en egen kyrkogård hade tidigare behandlats men alltid fallit, eftersom högbobyggama ändå måste betala begravningsavgifter till Ovansjö.

För tiden 1870-1958 svarade endast tre kyrkoherdar för Högbo församling, nämligen Wilhelm Noraeus, Johan Fryklund och Gottfrid Pontén. Ett kungligt brev 1899 bestämde, att kyrkan i Sandviken hädanefter skulle betraktas som församlingens huvudkyrka och att kyrkoherden skulle ha sin bostad i Sandviken. Pastorsadjunkten skulle bo i Högbo. 1935 bestämdes att Högbo församling skulle heta Sandvikens församling.